

Sygn. akt I PK 46/16

POSTANOWIENIE

Dnia 23 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z powództwa R. S.
przeciwko O. Spółce z o.o. w C.
o zwrot kosztów noclegu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 marca 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w C.
z dnia 10 września 2015 r., sygn. akt IV Pa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w C. wyrokiem z dnia 10 września 2015 r. oddalił apelację wniesioną przez pozwaną O. Sp. z o.o. w C. od wyroku Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w C. z dnia 30 września 2014 r., zasądzającego od pozwanej na rzecz powoda R. S. kwotę 29.300 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 27 maja 2013 r. tytułem zwrotu kosztów noclegu.

Pozwana O. Sp. z o.o. w C. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 10 września 2015 r., zarzucając temu wyrokowi naruszenie prawa materialnego, to jest § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej

lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w związku z art. 2 pkt 7 oraz art. 21a ustawy z dnia 12 lutego 2010 r. (prawidłowo powinno być z dnia 16 kwietnia 2004 r.) o czasie pracy kierowców, art. 481 k.c. w związku z art. 300 k.p. oraz art. 65 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. i w związku z art. 18 § 1 k.p.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, które zawarła w pytaniu: „czy na tle podjętej przez Sąd Najwyższy uchwały z dnia 12 czerwca 2014 roku, w sprawie o sygnaturze akt II PZP 1/14 należy uznawać, iż pracownik - kierowca jest uprawniony do żądania zwrotu kosztów noclegu w postaci ryczałtu w sytuacji odbywania tych noclegów w kabinie pojazdu wyposażonego w pakiet sypialny nie ponosząc z tego tytułu żadnych kosztów?”

Zdaniem skarżącej, z założenia ryczałtowy zwrot kosztów winien bowiem mieć miejsce wyłącznie w sytuacji poniesienia wydatku związanego z noclegiem i jedynie z powodu nieprzedstawienia faktury lub rachunku potwierdzającego samą jego wysokość.

Ponadto, zdaniem skarżącej, w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, tj. art. 77⁵ § 1, 3, 4 i 5 k.p. w związku z § 2 ust. 2 lit. b oraz § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej. W uchwale z dnia 19 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, Sąd Najwyższy opowiedział się bowiem za zasadnością roszczeń kierowców niezależnie od postanowień regulaminu wynagradzania obowiązującego w Spółce. Tymczasem w wyroku z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że odwoływanie się do treści art. 77⁵ § 5 k.p. (a zatem przepisów bezwzględnie obowiązujących, co uczynił również Sąd w niniejszej sprawie) jest uprawnione jedynie wówczas, gdy regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p., czyli kwot należności dotyczących podróży służbowych. W zaistniałej sytuacji wymaga zatem wyjaśnienia, czy podstawą badania Sądu w pierwszej kolejności nie powinny być ustalenia stron w

zakresie zwrotu kosztów podróży poprzedzające lub towarzyszące zawarciu umowy o pracę, czy też przepisy bezwzględnie obowiązujące.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada również przypomnieć, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, skarżący ma w tym zakresie obowiązek wywiedzenia i uzasadnienia występującego w sprawie problemu prawnego w sposób zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (por. pośród wielu postanowień Sądu Najwyższego: z dnia 9 maja

2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 296/11, LEX nr 1214580; z dnia 11 czerwca 2013 r., II UK 71/13, LEX nr 1331300). Oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa wymaga, z kolei, od skarżącego określenia, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Ponadto, konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada

2003 r., II UK 184/03, z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04, czy też z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07). W przypadku powoływania się na rozbieżności w orzecznictwie konieczne jest także, choćby przykładowe, wskazanie orzeczeń, w których ten sam przepis prawa byłby odmiennie wykładany. Należy również podkreślić, iż nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP – wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Zdaniem Sądu Najwyższego, obie przesłanki przedsądu powołane przez skarżącą w jej wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełniają wyżej określonych kryteriów.

Sąd Najwyższy zauważa przede wszystkim, że skarżąca jest autorem większej ilości skarg kasacyjnych, wniesionych w sprawach wszczętych na skutek powództw jej pracowników. Ma to znaczenie, jeśli weźmie się pod uwagę, że dotyczą one tego samego rodzaju roszczeń (ryczałtu za noclegi) opartych na tożsamyh stanach faktycznych i podstawie prawnej. Ponadto, jedna z tych spraw została już rozstrzygnięta przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15, oddalającym skargę kasacyjną skarżącej. Wypada też podkreślić, że w sprawie tej skarżąca, uzasadniając wniosek o przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania, zgłaszała to samo zagadnienie prawne i potrzebę wykładni tych samych przepisów prawnych. Sąd Najwyższy w powołanym wyroku udzielił zaś odpowiedzi na podnoszone wątpliwości.

Odnosząc się do zagadnienia prawnego, Sąd Najwyższy podkreślił, że w spornym okresie w pozwanej Spółce nie było szczegółowej regulacji w zakresie dochodzonych w sprawie ryczałtów za noclegi. W takim wypadku art. 77⁵ § 5 k.p. przewiduje, że gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w § 3, pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej odpowiednio według przepisów, o których mowa w § 2. Dyspozycja tego przepisu jest w pełni adekwatna do

rozpoznawanego sporu. Po pierwsze, przepis posługuje się zwrotem „nie zawiera postanowień o których mowa w § 3”. Chodzi więc o sytuację, w której zakładowe źródła prawa pracy nie regulują należności z tytułu podróży służbowej. Oznacza to, że jeżeli pracodawca ureguje kwestię diet, a pomija inne koszty podróży, to u pracodawcy nie ma postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p. Po wtóre, występujący w tym przepisie zwrot „na pokrycie kosztów podróży” nie powinien być interpretowany tylko jako zwrot udokumentowanych kosztów podróży. Przede wszystkim, odesłanie do przepisów rozporządzenia pozwala dostrzec, że na zwrot kosztów podróży składają się: diety, zwrot kosztów przejazdów i dojazdów, noclegów i innych wydatków, określonych przez pracodawcę odpowiednio do uzasadnionych potrzeb (§ 2 rozporządzenia). Stąd użyte przez ustawodawcę w art. 77⁵ § 3 k.p. sformułowanie „na pokrycie kosztów podróży” ma szeroki kontekst i obejmuje wszelkie koszty (należności), jakich rekompensaty może oczekiwać pracownik.

Podstawowym kosztem, związanym z podróżą służbową, jest koszt noclegu. Formuła § 9 ust. 1 rozporządzenia z 19 grudnia 2002 r. opiera się na zasadzie zwrotu kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem w wysokości limitu określonego w załączniku do rozporządzenia. Zaniechanie przedłożenia rachunku nie oznacza braku kosztów noclegu po stronie pracownika, a nocleg w kabinie pojazdu nie może być uznany za zapewnienie bezpłatnego noclegu. Brak rachunku za nocleg oznacza, że pracownikowi przysługuje ryczałt za nocleg w wysokości 25% limitu. Racjonalność tego rozwiązania oznacza, że faktycznie wybór należy do pracownika, który albo przedkłada rachunek albo uzyskuje prawo do ryczałtu.

Co się natomiast tyczy potrzeby wykładni przepisów budzących wątpliwości, to w uzasadnieniu wyroku z dnia 21 lutego 2017 r. Sąd Najwyższy dokonał ich wszechstronnej wykładni. Odniósł się również do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 (Dz.U. z 2016 r., poz. 2206) oraz jego skutków.

Nawiązując wprost do wątpliwości interpretacyjnych podnoszonych przez skarżącą, trzeba z kolei podkreślić, że między stanowiskiem wyrażonym w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, a wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14, nie ma rozdzwiewu.

Wystarczy uważnie zapoznać się ze stanem faktycznym i kontekstem prawnym, stanowiącym podłoże omawianych judykatów. W uchwale rozstrzygano samą zasadę, chodziło o to, czy nocleg w kabinie samochodu koresponduje z zapewnieniem przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia. Przedmiotem zagadnienia nie był natomiast sposób uwolnienia się przez pracodawcę z obowiązku zapłaty ryczałtu za noclegi. Kwestię tę rozwinął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 września 2015 r., wyjaśniając, że skoro strony skonkretyzowały w umowie o pracę wysokość należności przysługujących pracownikowi - kierowcy międzynarodowemu z tytułu podróży służbowych, to nie jest ona nieważna tylko dlatego, że kwestia ta powinna zostać ustalona w regulaminie wynagradzania. Okazuje się zatem, że poważne wątpliwości, czy też rozbieżności w orzecznictwie, na które wskazuje skarżąca, nie występują.

Skarga kasacyjna nie może zostać przyjęta do rozpoznania ze względu na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. również z innego powodu. Zdaniem skarżącej, u podstaw potrzeby wykładni przepisów leży założenie, że to sąd powinien dokonać ustaleń faktycznych treści umowy o pracę. Można się z tym zgodzić, jednak z zastrzeżeniem, że w myśl art. 232 k.p.c. strony przedłożą dowody umożliwiające poczynienie odpowiednich ustaleń. W rozpoznawanej sprawie treść umowy o pracę nie była oceniana, gdyż zarówno powód, jak i pozwany nie kwestionowali jej postanowień. Oznacza to, że relacja zachodząca między porozumieniem stron co do ryczałtu za noclegi a przepisami prawa określającymi to świadczenie nie występowała. Dodać do tego należy, że na etapie postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), co oznacza, że w przypadku poddania skargi kasacyjnej merytorycznej ocenie musiałby uwzględnić owe ustalenia przy rozpatrywaniu sformułowanych w skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego. Dlatego trzeba uznać, że wykładnia przepisów prawa materialnego w kierunku postulowanym przez skarżącą nie ma i nie może mieć wpływu na wynik sprawy. Potrzeba wypowiedzenia się przez najwyższą instancję sądową ma wprawdzie charakter abstrakcyjny, jednak nie może zostać oderwana od stanu faktycznego przyjętego w konkretnej sprawie. Wątpliwości podnoszone przez skarżącą nie korespondują zaś z tą zależnością, co zmusza do uznania, że nie wystąpiły przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. (por.

postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 28 października 2015 r., I PK 23/15, LEX nr 2021942; z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 592/14, LEX nr 1678067).

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.